

**Visuomenės informavimo etikos
komisijos 2022 metų veiklos
ataskaita**

TURINYS

Komisijos veikla	3
Statistika	3
Gauti skundai pagal žiniasklaidos rūšis	4
Svarstomų publikacijų atitiktis Kodekso nuostatomis	6
Pažeidimų prevencija (individualūs kreipimaisi)	8
Vieši kreipimaisi	10
Teisminiai procesai	11
Bendradarbiavimas su institucijomis ir šviečiamoji veikla	12
Priedai	13
Visuomenės informavimo etikos komisijos kreipimasis į žiniasklaidą ir žurnalistus	13
Įtaigi, argumentuota, taisyklinga žurnalisto kalba - didesnis dėmesys ir pasitikėjimas	13
Viešas kreipimasis į laikraščio „Rinkos aikštė“ redakciją	14
Viešas laiškas portalo alfa.lt redakcijai	15
Viešas laiškas laikraščių „Radviliškio kraštas“ ir „Visuomenės balsas“ redakcijoms	16
Viešas kreipimasis į UAB „Respublikos leidiniai“ ir UAB „Diena Media News“	16
Viešas laiškas laikraščio „Biržiečių žodis“ redakcijai	17

Visuomenės informavimo etikos komisija – kolegialus Visuomenės informavimo etikos asociacijos (toliau – Asociacija) organas. Komisiją sudaro Asociacijos narių deleguoti asmenys.

2022 m. Komisiją papildė 2021 m. pabaigoje į Asociaciją įstojusios asociacijos „Nacionalinė spauda“ atstovė Iveta Stravinskaitė, kurią vėliau pakeitė Ivona Jaroslavceviėnė. Ilgametę Interneto žiniasklaidos asociacijos atstovę Aistę Žilinskiėnę pakeitė žurnalistas Gintaras Serafinas.

2022 m. Komisija baigė bėdama tokios sudėties:

Stasys BAUBLYS,

Asta CIBIENĖ,

Ivona JAROSLAVCEVIENĖ,

Valdas LATOŽA,

Jolanta MAŽYLĖ,

Gražina Viktorija PETROŠIENĖ,

Gintaras SERAFINAS,

Ramutė ŠIMUKAUSKAITĖ,

Vaiva ŽUKIENĖ.

Komisija dirba pagal pačios patvirtintą darbo reglamentą. Pagrindinė Komisijos veiklos forma yra posėdžiai.

Komisijos raštvedybą, techninius-organizacinius reikalus, veiklai būtinas sąlygas užtikrina ir darbui reikalingas priemones parūpina Asociacijos direktorius.

Komisijos veikla

Statistika

Ataskaitiniais metais įvyko 23 Komisijos posėdžiai. Didžioji dalis Komisijos posėdžių - 22 - vyko nuotoliniu būdu, vienas - gyvai.

2022 metais Komisija gavo 81 skundą dėl 110 publikacijų bei netinkamo žurnalistų elgesio ir/ar įrašų socialiniuose tinkluose. Kaip ir ankstesniais metais, dalį skundų Komisijai persiūčia Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba.

Klaipėdos apygardos teismo prašymu dėl 4 publikacijų Komisija pateikė nuomonę.

Kitoms institucijoms (daugiausia Žurnalistų etikos inspektorius tarnybai) buvo persiūsti nagrinėti 7 skundai, atmesti arba nenagrinėti - 7 skundai.

2022 m. Komisija priėmė 19 sprendimų, kuriais pripažino 27 įvairius profesinės etikos reikalavimų pažeidimus ir keturis kartus išreiškė savo nuomonę dėl publikacijos neatitikimo

visuomenės informavimo etikos standartams. Tai buvo to laikotarpio publikacijos, kuomet, LVAT sprendimu, Visuomenės informavimo etikos kodeksas negaliojo. Komisija taip pat parengė 13 individualių ir 7 viešus kreipimusis į įvairius viešosios informacijos rengėjus, skleidėjus ir žurnalistus.

Ataskaitiniais metais Komisija nesvarstė klausimo dėl žiniasklaidos priemonės priskyrimo nuolat nesilaikančių visuomenės informavimo etikos žiniasklaidos priemonių kategorijai.

Komisija taip pat vieną kartą tikslino savo Darbo reglamentą – buvo konkretizuoti pareiškėjų teikiamiems skundams keliami reikalavimai.

Gauti skundai pagal žiniasklaidos rūšis

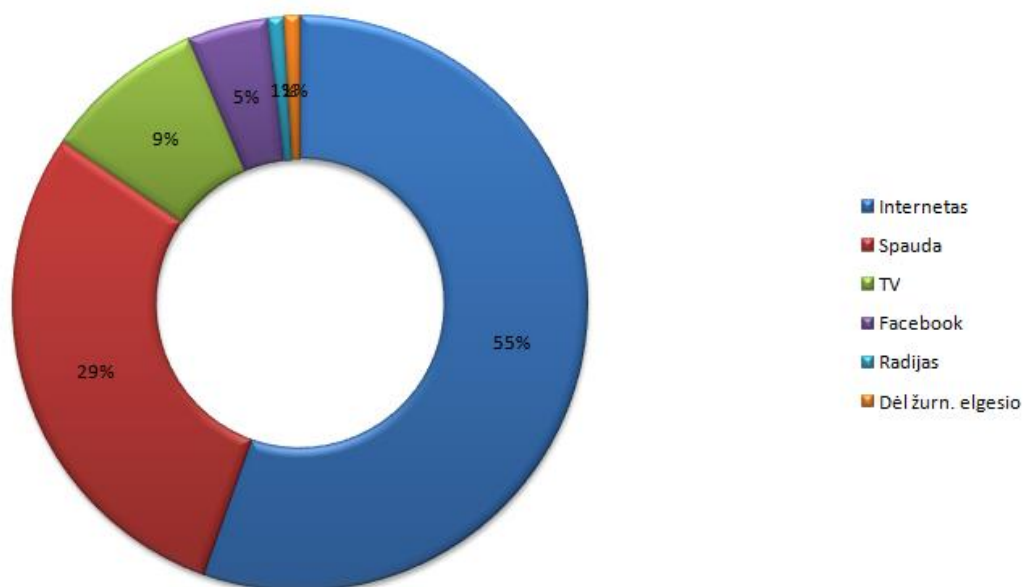
Ataskaitiniais metais daugiausia nepasitenkinimo reikia dėl publikacijų interneto žiniasklaidos priemonėse. Iš 110 svarstymui pateiktų publikacijų 61 buvo paskelbtos internete, kas sudaro daugiau nei pusę visų publikacijų (55,45 proc.). Atkreiptinas dėmesys, kad publikacijos dažnai būna skelbiamos keliose žiniasklaidos priemonėse, pvz., laikraštyje ir interneto svetainėje arba televizijoje ir portale. Komisija paprastai vertina pirminio šaltinio, t.y. kur publikacija pasirodė pirmiausia, turinį. Kita vertus, pareiškėjai dažnai net nenurodo pirminio turinio, kadangi spausdintus leidinius skaito mažiau žmonių. Analizės požiūriu svarbu ir sklaidos kanalai, nes tai rodo, kaip auditorija tą turinį pasiekia.

Perpus mažiau apskūsta spaudos publikacijų - 32 iš 110, kas sudaro 29 proc. visų skundžiamų publikacijų.

Dėl televizijos laidų gauta 10 skundų (9 proc.). Mažiausiai, kaip ir ankstesniais metais, buvo skundžiamasi radijo laidomis. Dėl jų gautas 1 skundas.

2022 m. gauti 5 skundai dėl įrašų socialiniame tinkle Facebook ir 1 skundas dėl žurnalisto veiklos suderinamumo su darbu savivaldybėje.

Skundžiamos publikacijos

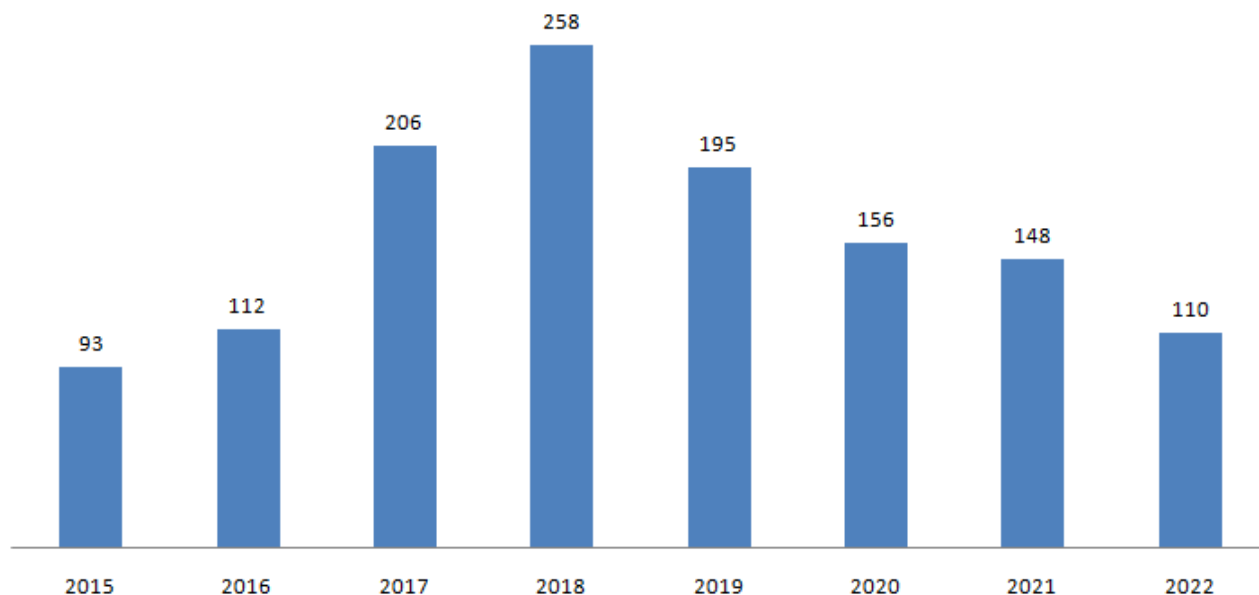
Dalį gautų skundų Komisija persiuntė pagal kompetenciją kitoms institucijoms (7); dalies publikacijų Komisija nenagrinėjo – kai kurios iš jų nepatenka į Komisijos nagrinėtinų pagal jos kompetenciją sritį (3); dėl senaties termino (2); atsakė į institucijų ir asmenų paklausimus (8). Kai kuriuos skundus Komisija grąžino pareiškėjams, prašydama aiškiai įvardinti Kodekso nuostatas, kurias, pareiškėjo nuomone, pažeidžia skundžiamas žurnalistinis kūrinys.

Keletą skundų Komisija gavo dėl audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikėjų teikiamų paslaugų naudojantis dalijimosi vaizdo medžiaga platformos paslauga. Nors ši audiovizualinės žiniasklaidos paslauga Lietuvoje teikiama jau keletą metų, praėjusieji metai rodo, kad paslauga smarkiai išpopuliarėjo, labai išaugo žiūrovų ratas. Ataskaitoje šios publikacijos (kūriniai) patenka į televizijos rubriką.¹

Lyginant su 2021 m., skundų ir skundžiamų publikacijų gerokai sumažėjo: skundų šiemet gauta 81, praėjusiais metais - 114. Atitinkamai buvo kreiptasi dėl 110 publikacijų ir netinkamo žurnalistų elgesio, praėjusiais metais - dėl 148.

¹ Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 40³ str.2 d. Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausantys dalijimosi vaizdo medžiaga platformos paslaugų teikėjai, prieš pradėdami šią veiklą, privalo Lietuvos radijo ir televizijos komisijos nustatyta tvarka pranešti Komisijai apie planuojamas teikti dalijimosi vaizdo medžiaga platformos paslaugas. Ne visi internetinėse vaizdo dalijimosi platformose platinantys audiovizualinius kūrinius viešosios informacijos rengėjai sutinka būti įvardinti žiniasklaidos priemone, ginčija LRTK sprendimus teismuose.

Skundžiamų atvejų dėl publikacijų, programų ir žurnalistų elgesio dinamika

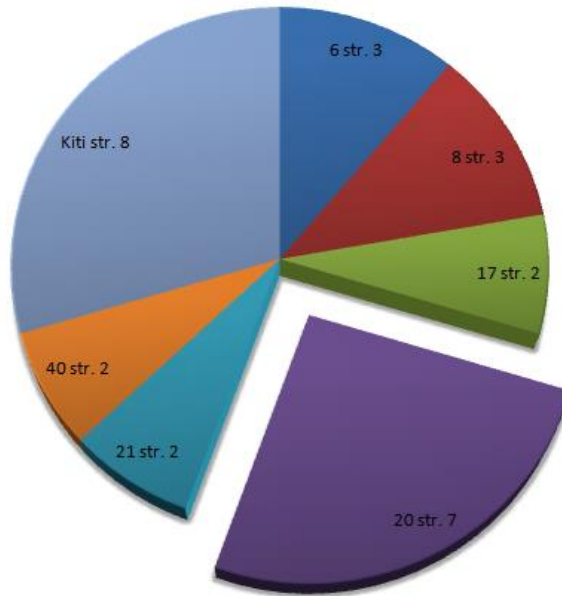
Svarstomų publikacijų atitiktis Kodekso nuostatomis

Komisija priėmė 19 sprendimų dėl 27 Kodekso straipsnių pažeidimų. Konstatavo, kad visuomenės informavimo etika buvo pažeista 13-oje interneto publikacijų (15 Kodekso straipsnių), 6-iose spaudos publikacijose (10 Kodekso straipsnių), 1(1) - televizijos laidoje. 1 pažeidimas susijęs su žurnalistų elgesiu.

2022 m. daugiausia nustatyta šių Kodekso pažeidimų:

- **20 straipsnis**, nustatantis, jog neigiamai kritikuojamam asmeniui visada turi būti suteikta galimybė paaiškinti, patikslinti, paneigti informaciją, o jeigu tokios galimybės nėra arba asmuo atsisako pasinaudoti šia galimybe, būtina apie tai pranešti tame pačiame kūrinyje (7 atvejai, arba 25,92 proc.);
- **8 straipsnis**, nustatantis, jog žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai turi įsitikinti, kad skelbiamos antraštės, anonsinė medžiaga, nuotraukos, grafika, garso ar vaizdo įrašai ir citatos neiškreipia kūrinio ir neklaidina informacijos vartotojo (3 atvejai, arba 11,11 proc.);
- **6 straipsnis**, įpareigojantis žurnalistus, viešosios informacijos rengėjus bei skleidėjus kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis ne mažiau kaip dviem šaltiniais (3 atvejai, arba 11,11 proc.).

Kodekso straipsnių pažeidimai

Taip pat kelis kartus skūstasi 21 straipsnio, įpareigojančio vengti naudoti nepadorių, užgaulių žodžių bei posakių. Komisija savo iniciatyva išnagrinėjo ir pripažino pažeidimus dėl informacijos apie savižudybes netinkamo viešinimo (40, 41, 42 str.).

Nerimą kelia faktas, kad metai iš metų vienas dažniausių Kodekso pažeidimų yra nesuteikta teisė kritikuojamam asmeniui atsakyti į kritiką toje pačioje publikacijoje. Komisijai viešosios informacijos rengėjai paprastai teisinasi, neva kritikuojamas asmuo nesikreipė į redakciją ir neprašė galimybės pasisakyti. Tačiau Etikos kodekso 20 str. numato, kad galimybė kritikuojamam asmeniui atsakyti turi būti suteikta visada, nepriklausomai nuo to, kreipėsi jis į redakciją ar ne. Jeigu tokios galimybės nėra arba asmuo atsisako ja pasinaudoti, būtina apie tai pranešti tame pačiame žurnalistiniame kūrinyje.

Penkis kartus kreiptasi dėl žurnalistų įrašų socialiniame tinkle Facebook, tačiau Komisija pažeidimų nenustatė.

Komisija pripažino žurnalistę, laikraščio redaktore, tuo pačiu metu dirbančią Palangos savivaldybėje, pažeidus Kodekso 23 str., nustatantį, kad žurnalistų profesinė veikla nesuderinama su darbu valstybės ir vietos valdžios institucijose.

Pažeidimų prevencija (individualūs kreipimaisi)

2022 metais Komisija parengė 13 individualių kreipimūsi įvairioms visuomenės informavimo priemonėms bei atskiriems žurnalistams.

Daugiausia kreipimūsi išsiūsta spaudai - 6 (50 proc.) ir interneto portalams - 5 (41,66 proc.), s, po 1 - televizijai ir radijui.

<i>Adresatas</i>	<i>Kreipimosi esmė (į ką atkreipti dėmesį)</i>
<i>Rinkos aikštė</i> <i>Rinkosaikste.lt</i>	Kėdainių rajono gyventojams žemės nuomos mokesčio klausimai yra itin svarbūs, todėl bent portale publikacija galėjo būti papildyta informacija apie tarybos priimtą sprendimą, juo labiau, portale publikacija buvo paskelbta jau po savivaldybės tarybos posėdžio.
<i>Jarmo.net</i>	Cituojant informaciją iš kitų žiniasklaidos priemonių paskelbtų publikacijų, valstybės institucijų viešai skelbiamų pranešimų ir pan., visuomet būtina nurodyti pirminį informacijos šaltinį.
<i>Žinių radijas</i>	Visuomenės informavimo priemonėse reikėtų vengti aštresnių pasisakymų ir nejuokauti tokiais visuomenei jautriomis temomis, kaip savižudybės, nelaimės ir pan. Jeigu tokių temų nepavyksta išvengti, mintis visuomet būtina reikšti kuo atsargiau ir neskaudinti informacijos vartotojų.
<i>Biržiečių žodis</i>	Publikacijos autorius, nesulaukęs pareiškėjo atsakymo į savo kreipimąsi socialiniuose tinkluose, galėjo įdėti daugiau pastangų gauti pareiškėjo nuomonę – kreiptis į jį el. paštu, telefonu ir pan. – ir tik po to viešinti savo komentarus laikraštyje. Kritiškumas konkurentų atžvilgiu neturi virsti smulkmenišku priekabiavimu, jų menkinimu ir paskalų skleidimu, būtina gerbti savo skaitytojus bei kolegas ir konkuruoti tarpusavyje tik kokybišku darbu.
<i>Šiaurės rytai</i>	Kritiškumas konkurentų atžvilgiu neturi virsti smulkmenišku priekabiavimu, jų menkinimu ir paskalų skleidimu, būtina gerbti savo skaitytojus bei kolegas ir konkuruoti tarpusavyje tik kokybišku darbu.
<i>Kaunas.kasvyksta.lt</i>	Visuomenės informavimo priemonių redakcijos privalo užtikrinti tinkamą viešai skelbiamos informacijos kontrolę, publikacijų antraštės turėtų atitikti jų turinį.

„Tiriamosios žurnalistikos centras“	Skelbiant žurnalistinių tyrimų rezultatus, visuomet svarbu skelbti tik kruopščiai patikrintus faktus, vengti interpretacijų, kadangi viešai paskelbta nepatikrinta informacija gali mesti šešėlį visam tyrimui
Lrytas.lt	Publikacijų antraštės neturi kiršinti, kaip ir neturėtų iš esmės skirtis, kai publikacija yra perspausdinama kitoje visuomenės informavimo priemonėje.
	Siekiant tikslumo ir nešališkumo, ypač rašant apie didelio atgarsio sulaukusias bylas ir (ar) galimus teisėsaugos institucijų veiklos trūkumus, net ir viešai skelbiamą informaciją visuomet būtina kruopščiai tikrinti.
	Primenant anksčiau nagrinėtas (aprašytas) istorijas, dėl kurių jau yra pasisakęs teismas, visuomet reikėtų itin paisyti nustatytų faktų ir vengti kartoti teismo paneigtas klišes.
Lietuvos rytas	Siekiant tikslumo ir nešališkumo, ypač rašant apie didelio atgarsio sulaukusias bylas ir (ar) galimus teisėsaugos institucijų veiklos trūkumus, net ir viešai skelbiamą informaciją visuomet būtina kruopščiai tikrinti.
	Primenant anksčiau nagrinėtas (aprašytas) istorijas, dėl kurių jau yra pasisakęs teismas, visuomet reikėtų itin paisyti nustatytų faktų ir vengti kartoti teismo paneigtas klišes.

Individualūs kreipimasi rašomi tais atvejais, kai Komisija įžvelgia tam tikrų darbo trūkumų, tačiau pažeidimo konstatavimas dar diskutuotinas.

Iš aukščiau esančios lentelės matyti, kad individualūs kreipimaisi apima įvairias temas. Komisija perspėjo konkuruojančias žiniasklaidos priemones dėl tarpusavio santykių aiškinimosi ne itin korektiškais metodais (taip pat šia tema parašė ir kelis viešus laiškus), pabrėžė, kad kritikuojamas asmuo neprivalo pats ieškoti kontakto su redakcija – vadovaujantis Kodekso normomis, žurnalisto pareiga yra kreiptis į asmenį, atkreipė dėmesį dėl būtinybės kruopščiai tikrinti net ir viešai skelbiamą informaciją, skelbti tik patikrintus faktus, rekomendavo vengti nevykusių pajuokavimų visuomenei jautriomis temomis bei netikslių ir/ar įžeidžių antraščių, priminė pareigą nurodyti pirminius informacijos šaltinius.

Vieši kreipimaisi

Ataskaitiniais metais Komisija paskelbė 7 viešus kreipimusis (laiškus):

Visuomenės informavimo etikos komisijos kreipimasis į žiniasklaidą ir žurnalistus

Prasidėjus karui Ukrainoje Komisija atkreipė dėmesį į būtinybę atsakingai vertinti skelbiamą informaciją, kruopščiai tikrinti šaltinius, kiek įmanoma naudotis oficialiomis žiniomis iš vyriausybinių institucijų bei kompetentingų ekspertų išvadomis.

Įtaigi, argumentuota, taisyklinga žurnalisto kalba - didesnis dėmesys ir pasitikėjimas

Atkreiptas dėmesys, kad padaugėjo skundų dėl žurnalistų kalbos viešojoje erdvėje. „Pareiškėjai atkreipia dėmesį, kad šiam piktų ir užgaulių žodžių antplūdžiui, dažnai ir svetima kalba, neatsispyrė ir daugelis Lietuvos žurnalistų, ypač socialinių tinklų asmeninėse paskyrose. Vartotojų nuomone, dažnai kampanijose prieš patyčias dalyvaujantys viešosios informacijos rengėjai visų pirma turėtų rodyti asmeninį pavyzdį - diskutuoti korektiškai, neįžeidinėdami oponentų,“ - sakoma Komisijos kreipimesi, kartu primenant, kad Kodeksas įpareigoja viešosios informacijos rengėjus, žurnalistus vengti nepadorių, užgaulių žodžių ir posakių, o reiškiant savo nuomonę viešojoje erdvėje būtina laikytis Kodekso nuostatų.

Viešas kreipimasis į laikraščio „Rinkos aikštė“ redakciją

Komisija pabrėžė, kad žurnalisto pirmutinė pareiga - pateikti tikslią, nešališką informaciją, todėl bet koks manipuliavimas informacija, ją nutylint ar pasakant tik dalį jos, byloja apie tam tikrą profesionalių įgūdžių stoką ir etikos normų ignoravimą.

Viešas laiškas portalo alfa.lt redakcijai

Komisija paragino alfa.lt redakciją atidžiau vertinti publikacijas, kuriose keliami visuomenei aktualūs, itin svarbūs klausimai, užtikrinti, kad tokiose publikacijose būtų kuo daugiau įvairių nuomonių, aiškiai įvardinti šaltiniai, vengti išankstinių nuostatų ir kategoriškų teiginių.

Viešas laiškas laikraščiu „Radviliškio kraštas“ ir „Visuomenės balsas“ redakcijoms

Komisija, atsižvelgdama į tai, kad jau kelintą kartą tenka nagrinėti konkuruojančių rajono žiniasklaidos priemonės pretenzijas viena kitai, atkreipė abiejų leidėjų dėmesį, kad nuolatinis santykių aiškinimasis tiek laikraščių puslapiuose, tiek Komisijos posėdžiuose verčia abejoti abiejų pusių kompetencija bei profesionalumu ir kelia pagrįstą susirūpinimą, ar žiniasklaidos priemonės nėra naudojamos privačių interesų sprendimui.

Viešas kreipimasis į UAB „Respublikos leidiniai“ ir UAB „Diena Media News“

Komisija atkreipė dėmesį, kad tai ne pirmas atvejis šalies žiniasklaidoje, kai leidėjai, nepatenkinti viešųjų pirkimų konkursų rezultatais, savo leidiniuose ima narstyti konkurento veiklos aspektus, savaip interpretuodami tegu ir ne itin patrauklius, tačiau teisėtus ir įstatymams nenusižengiančius veiksmus ir pakvietė laikraščių leidėjus rūpintis leidinių kokybe, laikytis Visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatų, o dėl auditorijos pasitikėjimo konkuruoti vertingu turiniu ir kokybišku darbu, o ne santykių aiškinimusi.

Viešas laiškas laikraščio „Biržiečių žodis“ redakcijai

Komisija pabrėžė, kad Kodekso 20 str. taikomas visiems be išimties asmenims, taigi, viešiesiems asmenims taip pat. Todėl viešosios informacijos rengėjas turi pareigą kreiptis į neigiamai kritikuojamą asmenį dėl komentaro, o ne laukti, kol jis kreipsis į redakciją pats. Žurnalisto pirmutinė pareiga – pateikti tikslią, nešališką informaciją, todėl būtina užtikrinti, kad girdimos būtų visos konflikto pusės.

Teisminiai procesai dėl Komisijos 2022 m. priimtų sprendimų

Vilniaus apygardos administraciniam teismui (toliau - VAAT) buvo apskūsti³ Komisijos 2022 m. priimti sprendimai:

- 2022 m. gegužės 10 d. sprendimas Nr. EKS-09/22 dėl Martyno Vainoriaus publikacijos „Santykiai Klaipėdos prokuratūroje: bendradarbės vadinamos k***mis ir „klimaksinėmis“?“ (*atviraklaipeda.lt*, 2022-01-10). *Skundas atmestas, pirmosios instancijos teismo sprendimas pareiškėjo apskūstas apeliacine tvarka;*
- 2022 m. spalio 25 d. sprendimas Nr. EKS-14/22 dėl publikacijos „Rimtas „bizniukas“ - ir tai ne depas!“ (*„Žeimenos krantai“*, 2022-07-15);

- 2022 m. lapkričio 22 d. sprendimas Nr. EKS-17/22 dėl publikacijos „Siūlomos kandidatės į administracijos direktores istoriją gaubia kriminaliniai debesys“ („Šilokarčema“; 2022-05-20, 2022-05-24).

Bendradarbiavimas su institucijomis ir šviečiamoji veikla

Visuomenės informavimo įstatymo 46¹ str.3d. numatytos Komisijos funkcijos. Komisija, bendradarbiaudama su valstybės įstaigomis ir institucijomis turi užtikrinti visuomenės raštingumo naudojantis visuomenės informavimo priemonėmis plėtrą, informacijos kritinio vertinimo ir analizės principų sklaidą; taip pat organizuoti renginius visuomenės informavimo srities profesinės etikos klausimais.

2020 m. Seimo valdyba sudarė darbo grupę žiniasklaidos savireguliacijos sistemai peržiūrėti ir, jeigu būtų poreikis, paruošti galimas Visuomenės informavimo įstatymo pataisas. Darbo grupėje Komisijai atstovavo Ramutė Šimukauskaitė ir Aistė Žilinskienė (jai išėjus, darbo grupėje dirbo Asociacijos direktorius V. Popandopula). Šios grupės darbe taip pat dalyvavo dar dvi Komisijos narės, deleguotos kitų organizacijų: dr. J. Mažylė (deleguota Medijų tarybos) bei V. Žukienė (Lietuvos žurnalistų draugija). Darbo grupė dirbo ir 2021 m., tačiau Įstatymo pataisos priėmimas užsitęsė - naujos redakcijos nėra iki šiol.

Vaiva Žukienė skaitė paskaitas apie žiniasklaidos etiką VU Kominikacijos fakulteto ir MRU studentams.

Dr. Jolanta Mažylė apie žurnalistų ir žiniasklaidos etiką kalbėjo viešame renginyje Mažeikiuose.

Etikos komisijos svetainėje www.etikoskomisija.lt skelbiami visi Komisijos priimti sprendimai, pranešimai apie įvykusius posėdžius, vieši laišakai, rekomendacijos.

Priedai

Visuomenės informavimo etikos komisijos kreipimasis į žiniasklaidą ir žurnalistus

Rusijai pradėjus karinius veiksmus prieš Ukrainos valstybę, žiniasklaidos skleidžiama informacija turi ypatingos reikšmės užtikrinant rimtį ir visuomenės saugumo jausmą. Visuomenės informavimo etikos komisija primena žiniasklaidos ir žurnalistų vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje bei atsakomybę už savo darbą. Komisija kviečia kolegas atsakingai vertinti skelbiamą informaciją, kruopščiai tikrinti šaltinius, kiek įmanoma naudotis oficialiomis žiniomis iš vyriausybinių institucijų bei kompetentingų ekspertų išvadomis.

Komisija pabrėžia: kiekvienas iš mūsų turi jausti didžiulę atsakomybę savo skaitytojams, žiūrovams bei klausytojams. Rėksmingos antraštės, drastiški karo vaizdai baugina visuomenę, kelia nerimą ir sėja paniką.

Kiekviename kare fizinius veiksmus seka dezinformacijos antplūdis, sąmoningai platinamas priešišku jėgų. Šiandien išgyvename sunkų istorinį išbandymą, todėl itin svarbu sutelkti savo žinias, profesionalumą ir išmintį ir deramai atlikti žiniasklaidos pareigą visuomenei – suteikti teisingą informaciją, nepiktnaudžiauti smurto, agresijos vaizdais bei užkirsti kelią melagienoms.

Įtaigi, argumentuota, taisyklinga žurnalisto kalba - didesnis dėmesys ir pasitikėjimas

Visuomenės informavimo etikos komisija (toliau - Komisija) pastaruoju metu sulaukė nemažai skundų, laiškų, kuriuose informacijos vartotojai teigia esantys nemaloniai nustebinti sparčiai plintančia nenormine leksika viešojoje erdvėje. Pareiškėjai atkreipia dėmesį, kad šiam piktų ir užgaulių žodžių antplūdžiui, dažnai ir svetima kalba, neatsispyrė ir daugelis Lietuvos žurnalistų, ypač socialinių tinklų asmeninėse paskyrose. Vartotojų nuomone, dažnai kampanijose prieš patyčias dalyvaujantys viešosios informacijos rengėjai visų pirma turėtų rodyti asmeninį pavyzdį - diskutuoti korektiškai, neįžeidindami oponentų.

Visuomenės informavimo etikos kodekso preambulėje pabrėžiama, kad didžiausias visuomenės informavimo priemonės turtas yra pasitikėjimas ja, o tokio pasitikėjimo pagrindas - nepriklausomybė, teisingumas, nešališkumas ir profesionalumas. Gerbiantis savo profesiją žurnalistas supranta visuomenės keliamus reikalavimus ir atsakingai vertina savo žodžius, kur jie bebūtų sakomi - žiniasklaidoje, susitikimuose ar socialiniuose tinkluose. Populiarūs žurnalistai

socialiniuose tinkluose turi daugybę sekėjų, todėl jų įtaka formuojant tam tikrus elgsenos modelius yra labai didelė. Besikeikiantis, užgaulius žodžius vartojantis viešosios informacijos rengėjas, nori jis to ar ne, skatina neatsakingą, įžeidų kalbėjimą, keiksmazodžių plitimą viešojoje erdvėje. Kita vertus, puoselėti diskusijų kultūrą, kurios dažnai pasigenda tiek vartotojai, tiek ir žurnalistai, geriausia yra rodant asmeninį pavyzdį - įtaigi, argumentuota, taisyklinga žurnalisto kalba bet kurioje auditorijoje visada sulauks daugiau dėmesio ir pasitikėjimo.

Komisija primena, kad Kodeksas įpareigoja viešosios informacijos rengėjus, žurnalistus vengti nepadorių, užgaulių žodžių ir posakių, o reiškiant savo nuomonę viešojoje erdvėje būtina laikytis Kodekso nuostatų.

Viešas kreipimasis į laikraščio „Rinkos aikštė“ redakciją

Visuomenės informavimo įstatymas įpareigoja Visuomenės informavimo etikos komisiją rūpintis viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų profesinės etikos ugdymu (VIĮ 46¹ str.3d.1p.). Nagrinėdama skundus dėl galimų Visuomenės informavimo etikos kodekso pažeidimų Komisija neretai turi pastabų ir dėl tų publikacijų, kuriose Kodekso pažeidimų nenustato. Tais atvejais, kai publikacijoje akivaizdžiai priartėta prie pažeidimo ribos, bet pažeidimo konstatavimas dar yra diskutuotinas, Komisija formuluoja individualų kreipimąsi į visuomenės informavimo priemonę, nurodydama spragas ir prašydama užtikrinti profesinės etikos standartų laikymąsi.

Individualus kreipimasis yra svarbus profesinės etikos ugdymo įrankis. Kismet Komisija išsiunčia redakcijoms ne vieną dešimtį kreipimūsi, atkreipdama dėmesį į pastebėtus trūkumus, kuriuos būtina įvertinti ir taisyti, kol jie nepavirto Kodekso pažeidimais.

Šių metų sausio mėnesį nagrinėdama Kėdainių rajono savivaldybės tarybos nario A.Kižausko skundą dėl Eglės Kuktienės publikacijos „Politiko karjerą baigti nori triskart pakeltu mokesčiu“, paskelbtą laikraštyje „Rinkos aikštė“ ir portale *rinkosaikste.lt*, nusprendė, kad Kodeksas nebuvo pažeistas, tačiau individualiu kreipimusi informavo redakciją, kad straipsnis stokoja tikslumo. Komisija atkreipė dėmesį, kad publikacijoje, kurioje buvo atsiliepiama į rajono savivaldybės Kaimo reikalų komitete svarstytus siūlymus dėl žemės nuomos mokesčio pakeitimo, nebuvo pateikta informacija apie galutinį Tarybos sprendimą. „Komisijos nuomone, atsižvelgiant į tai, kad publikacija portale buvo pateikta jau po savivaldybės posėdžio, ją derėjo papildyti informacija apie Tarybos priimtą sprendimą dėl žemės nuomos kainų“, - teigė Komisija redakcijai išsiųstame individualiame kreipimesi.

Netrukus laikraštis „Rinkos aikštė“ paskelbė Kristinos Kasparavičės publikaciją „Bandė apkaltinti šmeižtu, bet nepavyko“, kuriame žurnalistė painioja institucijas, kompetencijas ir priimamus sprendimus. Šie netikslumai nėra esminiai, tačiau įneša sumaištį ir vargu ar atsiradę netyčia. Žurnalistų pirmutinė pareiga - pateikti tikslią, nešališką informaciją, todėl bet koks manipuliavimas informacija, ją nutylint ar pasakant tik dalį jos, byloja apie tam tikrą profesionalių įgūdžių stoką ir etikos normų ignoravimą.

Komisija rekomenduoja redakcijos žurnalistams būti atidesniems, laikytis nešališkumo principo ir puoselėti žurnalistinės etikos standartus savo darbe.

Viešas laiškas portalo alfa.lt redakcijai

Visuomenės informavimo etikos komisija nagrinėdama skundus dėl galimai pažeistų Visuomenės informavimo etikos kodekso (toliau - Kodeksas) normų stengiasi įvertinti visas aplinkybes, susijusias su skundžiamomis publikacijomis. Suprantamas skundą teikiančių asmenų nepasitenkinimas pastebėtais trūkumais ar kritiška autoriaus pozicija. Tačiau vertindama žurnalistų darbą bei žiniasklaidos skelbiamos informacijos svarbą visuomenei Komisija atsižvelgia ne tik į savo darbo, bet ir į nacionalinių bei tarptautinių teismų praktiką ir vadovaujasi šiais laiko ir kompetentingų institucijų patikrintais sprendimais.

Nagrinėdama AB „Ignitis“ skundą dėl portalo alfa.lt paskelbtų Avydo Jockaus publikacijų „Dalį Vilniaus kogeneracinės jėgainės biokuro bloko statybos išlaidų apmokės rangovai“ (2022-04-20), „Proveržio paketas ir žalioji korupcija – neteisėta veikla įtariamai elektros tinklų operatoriai ir fiktyvūs žaliosios energijos gamintojai“ (2022-04-29) ir „Ignitis grupė“ apgavo energetikos ministrą – dėl netesėtų pažadų vilniečių laukia dar vienas kraupus šildymo sezonas“ (2022-05-04) Komisija nenustatė, kad šiose publikacijose buvo pažeistos Kodekso normos.

Komisija atkreipė dėmesį, kad publikacijose keliamos problemos yra labai svarbios didžiajai daliai šalies gyventojų, o žurnalistų vartojamos meninės raiškos formos neperžengia etikos reikalavimų. Autorius atliko didelį tyrimą ir surinko daug medžiagos. Kita vertus, žurnalistas ne visuomet nurodo informacijos šaltinius ir nepakankamai aiškiai atskiria savo nuomonę nuo pašnekovų išsakytų minčių. Autoriaus siekis perteikti kuo daugiau informacijos, net ir labai reikšmingos visuomenei, neatleidžia nuo pareigos išlaikyti objektyvų toną be išankstinio skirstymo į „gerus“ ir „blogus“. Perteikdamas kitų asmenų poziciją, žurnalistas nedaro aiškios takoskyros tarp savo, kaip autoriaus, nuomonės ir trečiųjų asmenų žodžių, tuo sudarydamas galimybę vienos konflikto šalies pateiktą nuomonę traktuoti kaip faktą.

Žurnalistų pirmutinė pareiga - pateikti tiksliai, nešališką informaciją, todėl bet koks manipuliavimas informacija, ją nutylinti ar pasakant tik dalį jos, byloja apie tam tikrą profesionalių įgūdžių stoką ir etikos normų ignoravimą.

Komisija ragina alfa.lt redakciją atidžiau vertinti publikacijas, kuriose keliami visuomenei aktualūs, itin svarbūs klausimai, užtikrinti, kad tokiose publikacijose būtų kuo daugiau įvairių nuomonių, aiškiai įvardinti šaltiniai, vengti išankstinių nuostatų ir kategoriškų teiginių.

Viešas laiškas laikraščių „Radviliškio kraštas“ ir „Visuomenės balsas“ redakcijoms

Visuomenės informavimo etikos komisija ne kartą atkreipė dėmesį į nekorektiškos konkurencijos atvejus tarp tame pačiame mieste ar rajone dirbančių leidėjų. Konkuruodamos dėl skaitytojų, reklamdavių dėmesio ar dėl savivaldybės skiriamų lėšų, laikraščių redakcijos kartais pradeda vadovautis principu „tikslas pateisina priemones“. Kiekvienas naujas leidinys nusistovėjusioje rinkoje yra iššūkis, tačiau kai kurios redakcijos visus savo resursus skiria ne naujų, įdomių saviraiškos formų paieškai, bet konkurento menkinimui, smulkmeniškų priekabių ieškojimui, nuolatiniam skundų rašymui. Konkuruodami dėl skaitytojų, biudžeto lėšų kai kurių laikraščių leidėjai dažnai pamiršta pagrindinį žiniasklaidos tikslą – teikti objektyvią ir nešališką informaciją.

Pastaruoju metu Komisija kelis posėdžius svarstė Radviliškio laikraščių „Radviliškio kraštas“ ir „Visuomenės balsas“ tarpusavio pretenzijas.

Komisijos nuomone, vienintelis būdas įrodyti savo pranašumą – tai skelbti teisingas, tikslas žinias, rašyti skaitytojų dėmesio vertus straipsnius, palaikyti ryšį su savo auditorija, suvokti ir atliepti jos poreikius. Nuolatinis santykių aiškinimasis tiek laikraščių puslapiuose, tiek Komisijos posėdžiuose verčia abejoti abiejų pusių kompetencija bei profesionalumu ir kelia pagrįstą susirūpinimą, ar žiniasklaidos priemonės nėra naudojamos privačių interesų sprendimui.

Komisija kviečia laikraščių leidėjus rūpintis leidinių kokybe, laikytis Visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatų, o konkuruoti dėl auditorijos pasitikėjimo vertingu turiniu bei kokybišku darbu.

Viešas kreipimasis į UAB „Respublikos leidiniai“ ir UAB „Diena Media News“

Visuomenės informavimo etikos komisija išnagrinėjo UAB „Diena Media News“ ir UAB „Klaipėdos dienraštis“ skundus dėl portalo respublika.lt bei laikraštyje „Respublika“ paskelbtų

publikacijų. Nagrinėtose publikacijose itin daug dėmesio skiriama bendrovės „Diena Media News“ ekonominei veiklai, dalyvavimui viešųjų pirkimų konkursuose (kuriuose, be kita ko, dalyvavo ir „Respublikos“ leidinių grupės leidiniai) aptarti, taip pat nagrinėjamos „Diena Media News“ akcininkų sąsajos su kitais asmenimis.

Būdama nevyriausybinė organizacija, Komisija neturi įgaliojimų patikrinti viešai neprieinamų duomenų ar reikalauti, kad tokius duomenis pateiktų šalys. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad abi leidinius valdančios įmonės dalyvavo tuose pačiuose viešųjų pirkimų konkursuose, peršasi išvada, kad konflikto priežastis ir ekonominė veiklos analizė yra susijusi su nepasitenkinimu dėl konkurso rezultatų.

Komisija pastebi, kad tai ne pirmas atvejis šalies žiniasklaidoje, kai leidėjai, nepatenkinti viešųjų pirkimų konkursų rezultatais, savo leidiniuose ima narstyti konkurento veiklos aspektus, savaip interpretuodami tegu ir ne itin patrauklius, tačiau teisėtus ir įstatymams nenusižengiančius veiksmus.

Komisijos nuomone, tokia nepasitenkinimo konkursais išraiškos forma yra nesolidi ir bevaisė, nes ne tik nesprendžia problemų dėl galimai netinkamo konkursų organizavimo, bet ir skaldo žiniasklaidos darbuotojų bendruomenę, kelia įtampą ir sudaro galimybę sklisti gandams bei įvairioms insinuacijoms. Komisija įsitikinusi, kad tik solidariai veikdami leidėjai ir žurnalistai gali pasiekti, kad viešųjų pirkimų konkursai būtų skaidrūs ir sudarantys visiems lygias galimybes. Konkurentų menkinimas, siekis parodyti jų veiksmus kaip įtartinus, manipuliavimas informacija vargu ar pritraukia daugiau skaitytojų, tačiau neabejotinai meta šešėlį visai žiniasklaidai, menkina pasitikėjimą ja.

Komisija kviečia laikraščių leidėjus rūpintis leidinių kokybe, laikytis Visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatų, o dėl auditorijos pasitikėjimo konkuruoti vertingu turiniu ir kokybišku darbu, o ne santykių aiškinimusi.

Viešas laiškas laikraščio „Biržiečių žodis“ redakcijai

Visuomenės informavimo etikos komisija, nagrinėdama skundus, kiekvieną atvejį vertina individualiai, atsižvelgdama į visą jai prieinamą informaciją, susiformavusią nacionalinių bei tarptautinių teismų praktiką bei kontekstą. Žiniasklaida gali ir turi skelbti informaciją, kuri yra reikšminga visuomenei, ypač kai tai yra susiję su viešųjų asmenų veikla. Šių asmenų pagrįstos kritikos ribos yra daug platesnės nei privačių asmenų atžvilgiu, o viešieji asmenys turi įvertinti savo

veiklos svarbą viešajam interesui ir gerbti visuomenės teisę gauti informaciją. Tai ne kartą yra patvirtinę nacionaliniai ir tarptautiniai teismai.

Nagrinėdama vietos politiko skundą dėl Loretos Bataitienės publikacijos „Bendrovei žalą padaręs politikas laukia teismo“ laikraštyje „Biržiečių žodis“, Komisija, įvertinusi visas aplinkybes, nusprendė, kad Visuomenės informavimo etikos kodekso pažeidimo šioje publikacijoje nėra. Vis dėlto Komisija atkreipia dėmesį, kad laikraščio redakcijai vertėtų labiau įsigilinti į Kodekso nuostatas, ypač kiek tai susiję su kritikuojamo asmens teise atsakyti. Nors, kaip minėta, viešojo asmens kritikos ribos yra labai plačios, Kodeksas įpareigoja neigiamai kritikuojamam asmeniui visada suteikti galimybę paaiškinti, patikslinti ar paneigti informaciją. Jei tokios galimybės nėra arba asmuo atsisako ja pasinaudoti, būtina apie tai pranešti toje pačioje publikacijoje.

Komisija dar kartą atkreipia dėmesį, kad viešosios informacijos rengėjas turi pareigą kreiptis į neigiamai kritikuojamą asmenį dėl komentaro, o ne laukti, kol jis kreipsis į redakciją pats. Žurnalistų pirmutinė pareiga – pateikti tikslią, nešališką informaciją, todėl būtina užtikrinti, kad girdimos būtų visos konflikto pusės. Bet koks manipuliavimas informacija, taip pat ir kritikuojamo asmens neišklausymas, byloja apie tam tikrą profesionalių įgūdžių stoką ir etikos normų ignoravimą.

Komisija rekomenduoja redakcijos žurnalistams laikytis nešališkumo principo ir puoselėti žurnalistinės etikos standartus savo darbe.